

Y. Labunets, assistant
Department Pedagogical Institute at Boris Grinchenko Kiev University

TOLKIENISM AS A SOURCE OF UPBRINGING OF MORAL PERSON

The article is devoted to the study of the phenomenon "tolkienism" as a means of moral education for future English teachers in the context of the multicultural competence development. The article reveals the nature of the "author's philosophy" by John Ronald Reuel Tolkien in the process of future English teachers' moral education in the context of the multicultural competence development. The author focuses on the tasks that should be fulfilled during the period of study in higher education institutions in the process of using the phenomenon tolkienism as a means of future English teachers' moral education and aims to achieve the development of multicultural competence in future English teachers' education. The main work of the teacher-writer John Ronald Reuel Tolkien for involving in the educational process of future foreign language teachers' training are described in the article. Different types of work with using J. G. G. Tolkien's novels in foreign language teaching aimed at the formation of future teachers' multicultural competence are showed in the article.

Keywords: John Ronald Reuel Tolkien, tolkienism, moral education, future English teachers, multicultural competence, multicultural campaign, training.

Відомості про автора

Лабунець Юлія Олегівна – Україна, м. Київ, асистент кафедри іноземних мов та методик їх навчання Педагогічного інституту, Київський університет імені Бориса Грінченка. Аспірант кафедри педагогіки і педагогічної майстерності, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

Контактна інформація: +38044 295-58-32, e-mail: y.labunets@kubg.edu.ua

Лабунець Юлія Олегівна – Украина, г. Киев, асистент кафедри іноземних мов та методик їх навчання Педагогічного інституту, Київський університет імені Бориса Грінченка. Аспірант кафедри педагогіки і педагогічного майстерства, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Контактная информация: +38044 295-58-32, e-mail: y.labunets@kubg.edu.ua

Labunets Yuliia Olegovna: Ukraine, Kyiv, assistant Foreign Languages and Methodology Department Pedagogical Institute at Boris Grinchenko Kiev University. Postgraduate student Department of pedagogy and pedagogical skills Bogdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University.

Contact information: +38044 295-58-32, e-mail: y.labunets@kubg.edu.ua

УДК 378.147:371.134

А. Лебедєва, канд. пед. наук, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

Т. Лютіна, канд. пед. наук,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ СИСТЕМИ КОМПЕТЕНЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті актуалізовано проблему формування у майбутніх учителів системи компетенцій у процесі професійної підготовки, проаналізовано теоретичні підходи до визначення поняття ключових компетентностей (key competencies). Виявлено загальну тенденцію вищих навчальних закладів та системи професійної освіти, спрямовану на творчість та інновації, забезпечення навчальної практики, участі в різноманітних важливих на міжнародному рівні дослідженнях, що спонукає студентів до активності в соціальному житті країни. Доведено значення і важливість компетентнісного підходу у формуванні в майбутніх учителів системи компетенцій у процесі професійної підготовки. Розглянуто ключові компетентності, контроль процесу набуття яких і є центральним для всіх учасників педагогічного процесу.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель, компетентнісно-орієнтований підхід, ключові компетенції.

Постановка проблеми. Глобалізація та інтеграція країн, світової спільноти та Європейського співтовариства сприяє стрімкому зростанню ролі якості освіти для подальшого розвитку суспільства, а відповідно її інтенсивного реформування. З огляду на це актуалізується проблема підвищення якості процесу підготовки майбутніх педагогів, зокрема майбутніх вчителів англійської мови задля підвищення їх конкурентоспроможності, що потребує процесу ефективної реалізації компетентнісного підходу. Ефективне вирішення зазначених вище завдань уможливується за умови вдосконалення змісту освіти та його процесуально-методичного забезпечення на інноваційній основі. Якість професійної підготовки майбутнього вчителя залежить від змісту сучасної освіти, що має передбачати повноцінну орієнтацію на набуття студентами системи компетенцій та на постійне оновлення за рахунок удосконалення механізмів та їх запровадження у повсякденну практику.

Низкою нормативно-правових документів про вищу освіту визначено відповідальність за професійний розвиток педагогів, яка покладається на всіх учасників цього процесу, що зобов'язує як заклади вищої освіти і державні органи контролю якості освіти, так і безпосередньо студентів до реалізації компетентнісного підходу у процесі їх підготовки до професійної діяльності.

Значення і важливість компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутнього педагога полягає як у забезпеченні загального інтелектуального розвитку, створенні умов для реалізації прав особистості на якісну, повноцінну і неперервну освіту, так і в сприянні формуванню професійної компетентності випускників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що існує значний світовий теоретичний і практичний доробок у царині компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутнього педагога. Багатьма науковцями України розглядалась проблема формування компетентності фахівців різного профілю. Зокрема, досліджувалася проблема формування професійно-педагогічної компетентності викладачів (Н.М. Боритко, С.О. Демченко, Л.Д. Зеленська, І.Б. Міщенко, Р. К. Серьожникова та ін.); фахової компетентності офіцерів (О.С. Воронцов); педагогічної компетентності викладачів (Л.О. Голік, Н.М. Лосєва, А.В. Шишко та ін.); психолого-педагогічної компетентності вчителів (Н.І. Лісова) та ін.

Вирішення проблеми формування будь-якої компетентності пов'язане із застосуванням конкретних технологій навчання. Стосовно галузі професійної підготовки у літературі широко представлені праці з вивчення інтерактивних технологій навчання майбутніх спеціалістів різних напрямів підготовки. Так, розглядаються особли-

вості використання інтерактивних технологій у навчальному процесі (Г.Д. Вороніна, Г.Д. Ковальчук, та ін.), досліджується застосування різних педагогічних технологій та їхній вплив на формування професійної компетентності (В.П. Беспалько, П.М. Воловик, І.М. Дичківська, С.О. Сисоєва та ін.). З когорти науковців, які сьогодні опікуються питаннями реалізації компетентнісного підходу в освіті, варто виділити доробки вітчизняних педагогів, які висвітлюють компетентнісний підхід найближче до розуміння цього явища (О. І. Локшина, О.В. Овчарук, О. І. Павленко, О. І. Пометун, Л. І. Паращенко, С.А. Раков, О. Я. Савченко та ін.). Значну кількість досліджень здійснено завдяки співпраці МОНУ, НАПН України та міжнародних організацій при створенні серії публікацій з освітньої політики, де також були висвітлені основні засади компетентнісного підходу [2].

Мета та завдання полягають у розгляді основних положень, що є засадничими для більшості досліджень, та особливостей формування у майбутніх педагогів системи компетенцій у процесі професійної підготовки; з'ясуванні сутності поняття ключових компетентностей (key competencies); розкритті важливості і значення компетентнісного підходу у формуванні у майбутніх педагогів системи компетенцій у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що протягом останнього десятиліття розвинені країни Європи та світу, серед яких Австрія, Велика Британія, Канада, Нова Зеландія, Литва та інші започаткували практику ґрунтовної дискусії, яка й досі триває на міжнародному рівні, навколо того, як дати людині належні знання, вміння та компетентності для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, яке швидко розвивається. Відомі міжнародні організації, що нині працюють у сфері освіти, останніми десятиліттями вивчають проблеми, пов'язані з появою компетентнісної орієнтованої освіти. Серед них – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів тощо [2,3,4,6,7].

На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей уможливило орієнтування людини у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, в умовах швидкоплинності розвитку ринку праці, подальшому розвитку освіти. Компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти став сучасним концептуальним орієнтиром шкіл зарубіжжя і причиною дискусій як на міжнародному, так і на національному рівнях різних країн. Оскільки важливим є усвідомлення самого поняття компетентності і того, що має бути результатом навчання.

У багатьох світових країнах на сьогодні переглянуто та внесено зміни до навчальних програм, що спрямовані на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні майбутніми фахівцями необхідних компетентностей. Так, наприклад, у Канаді більшість науковців говорять про необхідність визначити, відібрати та ґрунтовно ідентифікувати обмежений набір компетентностей, які є найважливішими, інтегрованими, ключовими [5]. Реалізуючи такий підхід, зарубіжні науковці дійшли висновку щодо ключових (найвагоміших та інтегрованих) компетентностей, які сприяють досягненню успіхів особистості в житті; сприяють підвищенню якості суспільних інститутів; відповідають різноманітним сферам життя.

Саме поняття "ключова компетентність" є багатограним, оскільки його визначення і трактування становить предмет дискусій у сучасному науковому світі.

Міжнародна комісія Ради Європи в своїх документах розглядає поняття компетентності як загальні або ключові, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори або опорні знання [7]. Компетентності передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби та комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок [2].

Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття компетентностей як "здатність застосовувати знання й уміння" (Euridyce, 2002), що забезпечує активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях. В останніх публікаціях ЮНЕСКО поняття компетентностей трактується як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, застосованих у повсякденні [2].

Згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)), поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати завдання або роботу. Представлені напрацювання ОЕСР сьогодні базуються на певних положеннях, які сьогодні є засадничими для більшості відповідних досліджень інших установ, організацій і фахівців, які працюють у цьому напрямі.

Основними є такі положення:

- формування компетентностей є результатом взаємодії багатьох різноманітних чинників;
- сучасне життя водночас вимагає від людини набуття певного набору, комплексу компетентностей, які називаються ключовими;
- вибір найважливіших загальних компетентностей, що називаються ключовими, має відбуватися на фундаментальному рівні, враховуючи актуальні світоглядні ідеї щодо суспільства й індивідуума та їх взаємодії;
- має бути врахований також вплив культурного й інших контекстів того чи іншого суспільства, країни;
- на відбір та ідентифікацію ключових компетентностей впливають суб'єктивні чинники, пов'язані з самою особистістю: вік, стать, соціальний статус тощо;
- визначення та відбір ключових компетентностей потребує широкого обговорення серед різних фахівців та представників різноманітних соціальних груп [2].

Дані умови забезпечують відбір, ідентифікацію та подальший розвиток ключових компетентностей населення та визначають індикатори їх розвитку. В рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади було започатковано програму "Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади" "DeSeCo" (1997 р.), яку започаткувала група експертів з різних галузей – освіти, бізнесу, праці, здоров'я, представники міжнародних, національних освітніх, державних та недержавних організацій тощо [5].

Програма ("DeSeCo") зробила значну спробу систематизувати узагальнити досвід багатьох країн. На думку експертів "DeSeCo", компетентність проявляється в діяльності особистості в різних контекстах (наприклад, у соціально-економічному та політичному оточеннях). При цьому не тільки школа є відповідальною за набуття особистістю необхідних компетентностей; на їх формування впливають сім'я, робота, масмедії, релігійні та культурні організації тощо. Експерти Програми "DeSeCo" визначають поняття компетентності (competency) як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на поєднанні взаємовідповідних пізнавальних відно-

шень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії. Моніторинг наявних рівнів компетентностей слугуватиме важливим показником ефективності освітньої системи [5].

Отже, поняття ключових компетентностей (key competencies) (ОЕСД) застосовується для визначення таких компетентностей, котрі дають змогу особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у поліпшення якості суспільства та сприяють особистому успіхові, що може бути застосовано до багатьох життєвих сфер.

Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які слід деталізувати в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відношень за навчальними галузями й життєвими сферами студентів. Одним із найважливіших теоретичних узагальнень дискусії навколо поняття ключових компетентностей стало визначення представниками ОЕСД трьох категорій ключових компетентностей як концептуальної бази. Ними стали: автономна діяльність; інтерактивне використання засобів; вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах. Така класифікація визначає критерії, на яких базуються основні переліки ключових компетентностей [5]. На активізацію діяльності майбутніх педагогів як суб'єктів навчальної діяльності у процесі професійної підготовки спрямований компетентнісний підхід, в основі якого лежить ідея діяльнісного (активного) характеру змісту освіти. При компетентнісному підході навчальна діяльність спрямована на інший результат – формування в суб'єкті навчання системи компетенцій. Зміст останніх включає в себе і їх особистісне ставлення до предметів та процесів, що є необхідними для продуктивної діяльності щодо них [4].

Відомий сучасний філософ Алвін Тоффлер, аналізуючи феномен трансформації сучасних суспільств, до якого варто віднести і реалізацію компетентнісного підходу, стверджує "Світ, який швидко утворюється від зіткнення нових цінностей і технологій, нових геополітичних відносин, нових стилів життя й засобів сполучення, вимагає абсолютно нових ідей і аналогій, класифікацій і концепцій" [5].

При обох освітніх підходах продуктом процесів соціалізації, навчання, загальної професійної підготовки до виконання всього спектру життєвих функцій повинен стати відповідальний індивід, здатний до втілення вільного гуманістично орієнтованого вибору [5]. Головною його особливістю, на думку С. Адама, є перенесення акцентів з процесу навчання на його результати, якими є компетенції. Останні не є ізольованими одиницями навчальних планів, вони втілюють елементи академічної та професійної освіти, оцінку попереднього досвіду навчання та тенденції до подальшого розвитку [6].

За результатами контент-аналізу встановлено, що компетенції – це інтегрована особистісно діяльнісна категорія, що формується під час навчання в результаті поєднання початкового особистого досвіду, знань, способів діяльності, вмінь, навичок, особистісних цінностей та здатності їх застосування у процесі продуктивної діяльності щодо кола предметів та процесів діяльності. Зазначимо, що відповідальність за професійну підготовку майбутніх педагогів має покладатися на всіх учасників педагогічного процесу. Одне із завдань сучасної вищої школи полягає в тому, щоб забезпечити взаємозв'язок тих соціальних інститутів, що так само, як і заклади освіти, спрямовують свої зусилля на досягнення державного пріоритету – розвитку духовної культури молоді [2, с. 6].

Успішне формування у майбутніх педагогів системи компетенцій у процесі професійної підготовки відбувається за умови, коли вищі навчальні заклади та система професійної освіти в цілому надають перевагу творчості та інновації, забезпечують відповідні навчальні практики, беруть участь у різноманітних важливих на міжнародному рівні дослідженнях, що спонукає студентів до активності в соціальному житті країни [4, с. 269]. Найскладнішим є введення елементів пошукової діяльності у навчання іноземних мов. При навчанні іноземної мови надто мало розроблені питання самоконтролю, а між тим у роботі з оволодіння навичками самоконтроль є доречним та можливим. Все більшого значення набуває принцип корисності знання для практичної діяльності людини, а звідси й підвищення інструментально-перетворювальної ролі досвідного знання, тобто знання, породженого фактами в їхньому чистому вигляді [1, с. 73].

Висновки. Проблема формування у майбутніх педагогів системи компетенцій у процесі професійної підготовки є актуальною. Сучасний стан і тенденції підготовки педагога до професійної діяльності полягають у компетентнісно орієнтованому підході, ключові компетентності якого та аспекти їх здобуття відповідають визначенням, відображеним у міжнародних освітніх документах.

З'ясовано, що з 1997 року, в рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади було започатковано програму "Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади" "DeSeCo", яка функціонує та удосконалюється і сьогодні. Крім того, виявлено загальну тенденцію вищих навчальних закладів та системи професійної освіти в цілому, що надають перевагу творчості та інновації, забезпечують відповідні навчальні практики, беруть участь у різноманітних важливих на міжнародному рівні дослідженнях, що спонукає студентів до активності в соціальному житті країни.

Перспективами подальших наукових розвідок у даному напрямі вважаємо більш ґрунтовний розгляд особливостей та практичних методик реалізації компетентнісного підходу та його складових у процесі підготовки майбутнього педагога, а також систему поточного контролю результатів реалізації даного підходу в системі вищої освіти України.

Список використаних джерел

1. Human Resources Development. Government of Canada: Canada's Innovative Strategy (Knowledge matters skills and learning for Canadians). – 2002. – 56 p.
2. Key Competencies. A Developing concept in General Compulsory Education. Eurydice: The Information network on Education in Europe. – 2002. – P. 13–14.
3. Lowry C., Froese W. Transitions: Becoming a college teacher / C. Lowry, W. Froese // Pan-Canadian Education Research Agenda Symposium (2001): Teacher education [Educator training: current trends and future directions]. – 2001 (May, 22–23). – 56 p.
4. Rolheiser-Bennett C. Collegial support in a pre-service program and induction program: Building norms for professional growth / C. Rolheiser-Bennett. – 1991. – 25 p.
5. Ruchen Dominique S. Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society / Dominique S. Ruchen. – Hogrefe & Huber Publishers, Germany. – 2003. – 206 p.
6. Spector J. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY / J. Spector // Competencies for Online Teaching: ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. – New York, 2000. – P. 1–3.
7. The Development of Education in Canada: Report of Canada. In response to the International survey in Preparation for the 46 session of the International Conference on Education. – The Council of Ministers of Education: Geneva. – 2001 (September, 5–8). – 15 p.

Надійшла до редколегії 06.04.15

T. Lebedeva, Ph. D., Lecturer of Pedagogics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
T. Lyurina, Ph. D., Professor
Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky, Melitopol, Ukraine

FORMING OF THE SYSTEM OF COMPETENCIES DURING THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

The actual problem of forming the system of competences in future teachers during the process of professional training has been considered. Theoretical approaches to the definition of key competencies have been analyzed. It has been revealed the general trend at Institutions of Higher Learning and vocational education system that are aimed at creativity and innovation, providing practical training, participation in various internationally important researches that encourage students to be active in social life. The importance of competence approach in forming the system of competences in future teachers during the process of professional training has been proved. It has been considered that the process of control of acquisition of key competencies is central to all participants in the educational process.

Keywords: professional training, future teacher, a competency-based approach, key competence.

А. Лебедева, канд. пед. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
Т. Люрина, канд. пед. наук, проф.
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького,
Мелітополь, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ СИСТЕМЫ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье актуализирована проблема формирования у будущих учителей системы компетенций в процессе профессиональной подготовки, проанализированы теоретические подходы к определению понятия ключевых компетентностей (key competencies). Выявлено общую тенденцию высших учебных заведений и системы профессионального образования, направленную на творчество и инновации, обеспечение учебной практики, участия в различных важных на международном уровне исследованиях, что побуждает студентов к активности в социальной жизни страны. Доказано значение и важность компетентного подхода в формировании у будущих учителей системы компетенций в процессе профессиональной подготовки. Рассмотрены ключевые компетентности, контроль процесса получения которых и является центральным для всех участников педагогического процесса.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий педагог, компетентно ориентированный подход, ключевые компетенции.

Відомості про авторів

Лебедева Алла Володимирівна – Україна, м.Київ, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки факультету психології, Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: +38044 521 35 13, e-mail: tanita_ivanovna@mail.ru

Лебедева Алла Владимировна – Україна, г. Киев, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки факультета психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Контактная информация: +38044 521 35 13, e-mail: tanita_ivanovna@mail.ru

Lebedeva Alla Volodymyrivna – Ukraine, Kyiv, Ph. D., Lecturer of Pedagogics Chair of Psychology Department of Kyiv National University named after Taras Shevchenko

Contact information: +38044 521 35 13, e-mail: tanita_ivanovna@mail.ru

Люрина Таніта Іванівна – Україна, м. Київ, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Контактна інформація: +38044 521 35 13, e-mail: tanita_ivanovna@mail.ru

Люрина Танита Ивановна – Україна, г. Киев, кандидат педагогічних наук, професор, завідувача кафедрою начального образования Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Контактная информация: +38044 521 35 13, e-mail: tanita_ivanovna@mail.ru

Lyurina Tanita Ivanivna – Ukraine, Kyiv, Ph. D., Professor, Head of Primary Education Department of Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky

Contact information: +38044 521 35 13, e-mail: tanita_ivanovna@mail.ru

УДК 378[37.01:141.13]

A. Marushkevych, Doctor of Science (Pedagogics), Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FORMING OF CIVIL POSITION OF MODERN YOUTH

The article deals with the defining the essence of the concept of "civil position", ways of forming it in modern youth; the importance of the manifestation of your civil position as a form of social activity that requires a responsible attitude to civic duty. Attention has been focused on personal development and cultural growth of young people during recent decades, changing the dynamics of values, sense of environmental effects, especially informational space, that influences on forming of civic consciousness; civic education and its impact on the providing of public opinion and culture as system of values. It has been proved that civil organizations are important social factor component that influences on forming of civil position of youth engagement and the ability of young people to the self-upbringing as active human activity, directed to develop in positive qualities, relevant to social and value orientations.

Key words: civil position, civil society, civic upbringing, modern young people today, value orientations, culture.

Systematic reforms in Ukrainian society require increasing of attention to optimization of youth activity, creation of favorable conditions for the development of civil position, possibilities to use their abilities in different areas of public life, showing activity in making reforms. All these things are important in the context of modernization, the creation of civil society which is considered as a connecting link between citizens and the state, constantly functioning organization of people united around their own defined

goals [7, p.181]. Mature civil society "is characterized by high level of self-government, creative potential of sociality is concentrated in it" [8, p.108]. Mostly young people are represented in such society where youth play here a special role. More and more requirements are turning up to their educational, labor and creative activity. It needs the forming of civic qualities, civil position.

The field of educational activities towards the forming of youth civil position is various inclusion of personality to the